

Адаменко О. Ю.,
здобувачка 2-го рівня вищої освіти, гр. МСРп-201
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)
Коленіченко Т. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПРОБЛЕМИ ДІТЕЙ В ДИСТАНТНИХ СІМ'ЯХ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

З давніх-давен і понині сім'я відіграє особливо важливу роль в розвитку й становленні кожної особистості. Родина є своєрідною сформованою системою, яка виконує безліч функцій, наприклад, таких як: виховна, репродуктивна, економічна, рекреаційна, соціального захисту і т.д. Але досить часто життя вносить свої корективи та в силу тих чи інших обставин, один з батьків або ж навіть обидва, мають покинути дім на певний час.

Отже, сім'я, яка вирізняється особливими умовами життя, а саме – перебуванням одного (двох) батьків за кордоном тривалий час, детермінується як «дистантна» [3]. Вчені встановили, що однією з найголовніших причин виїзду громадян за кордон – є економічні негаразди в державі. Українці таким чином прагнуть поліпшити умови життя, отримувати бажану заробітну плату, аби мати змогу на належному та достатньому рівні забезпечувати свою родину. Звісно, це пояснює той факт, що статистика явища трудової міграції в Україні залишається невтішною, адже тільки за неофіційними даними українських заробітчан за кордоном – близько семи мільйонів [2].

Все це обумовлює актуальність детального дослідження феномену дистантних сімей в Україні, а також впливу функціонування даних сімей на розвиток дітей. Оскільки якомога більш детально дослідивши це питання, можна сформулювати ефективний механізм профілактики деформації інституту дистантної сім'ї, і разом з цим сприяти збереженню психологічної рівноваги та благополуччя між членами родини.

Останнім часом науковці більше уваги стали приділяти дослідженню феномену дистантних сімей та особливостям формування взаємовідносин між членами таких родин. Зрештою варто виокремити таких вчених: Ф. Мустаєва, Я. Гошовський, І. Трубавіна (визначення поняття «дистантна сім'я»); О. Пенішкевич (типологія дистантних сімей); Л. Ковальчук, Т. Дорошок (дослідження змін поведінки дітей в дистантній сім'ї); Г. Іващенко, І. Дубровіна, О. Карбиков (аналіз впливу дисгармонійних стосунків між членами родини на розвиток дитини).

Як вже було зазначено вище, сім'я реалізує безліч важливих функцій, а також виступає найважливішим інститутом соціалізації особистості. Тобто можна стверджувати, що вона являється основою формування індивідуальності людини, так званим, фундаментом зародження нового покоління. Оскільки саме в родині діти вперше починають взаємодіяти, засвоювати відповідні соціальні ролі, а під впливом характеру поведінки батьків – формується стала система ціннісних орієнтацій. У такий спосіб варто зазначити, що визначальними факторами «здорового» сімейного життя є: атмосфера любові та абсолютної емоційної єдності між батьками та дітьми; почуття цілковитої безпеки та захищеності, а також чуттєві взаємовідносини між всіма членами родини [3].

Дистантна сім'я характеризується як повноцінна за особливостями структури, адже обоє з батьків є наявними, проте в силу конкретних обставин, члени родини роз'єднані територіально. Як результат, всі функції сімейної системи не реалізуються належним чином. Прикладом слугує соціологічне опитування трудових мігрантів в Італії, яке було проведено західноукраїнським центром «Жіночі перспективи». В результаті опитування з'ясувалося, що діти віком від 1-16 років були залишені вдома половиною з опитаних жінок [1]. Мама, яка залишає дітей на батька, або ж родичів, зовсім не вирішує таким способом дефіцит материнського тепла та любові, якого в будь-якому випадку буде так бракувати. Адже всі ми розуміємо, що ніхто в повній мірі ніколи не зможе замінити турботу матері. Звісно, в кожній

родини можуть бути особисті мотиви для виїзду за кордон, але не завжди діти поділяють такі наміри і як наслідок – відносини між батьками та дітьми набувають формального характеру.

Безперечно, деформація сімейно-рольової структури матиме вплив на становлення відносин в сім'ї, а особливо – на розвиток дитини. На жаль, за останні роки значна кількість дистантних сімей здобули статус неповних або ж неблагополучних, що в свою чергу спричинило появу нового комплексу дитячих проблем. Але це не означає вкрай тяжке становище всіх дистантних сімей без виключення. Певна річ, що все залежить від вміння пристосуватися до нових обставин, бажання бути емоційно поєднаними з дітьми, попри відстань.

Відзначимо, що обмеженість спілкування з найріднішими членами родини досить згубно позначається на становищі взаємин в сім'ї. Адже дитина природно потребує постійної взаємодії з батьками, а також тісного емоційного контакту. Таким чином діти зазвичай досить тяжко сприймають виїзд батьків за кордон, оскільки рівень достатнього матеріального забезпечення в даному випадку стоїть поруч з розвитком комплексу неповноцінності. Це стає результатом відчуття зниженої значущості, дефіциту батьківського тепла і любові, повноцінного виховання [3].

У такий спосіб варто виокремити характерні симптоми дітей в дистантних сім'ях:

- у підлітків спостерігаються сенситивні, гіпертимні та демонстративні типи акцентуації характеру;
- за тривалої відсутності батьків, в дітей починають розвиватися реакції роздратування, почуття провини та образливості;
- підвищується рівень фрустрованості, тривожності;
- для них характерні егоїстичність, критичність, а також мінливість в інтересах та поглядах [1].

Ускладнює ситуацію проблема статевого виховання, яка є досить актуальною особливо в підлітковому періоді. Оскільки саме завдяки прикладу своїх батьків у дітей усвідомлюється відповідна статеві приналежність, і на основі цього формується стала система поведінкових патернів. А за відсутності одного з батьків дитина залишається без відповідного прикладу гендерної ролі, оскільки на відстані не вдається в повній мірі перейняти певні навички та особливості поведінки.

В результаті варто виокремити класифікацію проблем дітей в дистантних сім'ях:

- проблеми соціально-психологічного характеру (труднощі взаємовідносин з батьками, однолітками, вчителями; погіршення загального емоційного стану)
- проблеми фізичного характеру (психосоматичні захворювання; затримка фізичного, інтелектуального розвитку)
- проблеми педагогічного характеру (відсутність інтересу до оточуючих людей та навколишнього середовища; відсутність мотивації та жаги до навчання) [2].

На жаль, ситуація, що складається на даний час – невтішна, діти з таких сімей залишаються без достатнього контролю, в ранньому віці починають вживати алкогольні напої, вести аморальний спосіб життя і свою чергу поповнюють перелік «дітей вулиці». Разом з тим помітна така тенденція – самооцінка підлітків з дистантних сімей є вищою, ніж у підлітків з традиційних сімей. Це можна пояснити тим, що в даний період підлітки якомога швидше хочуть відчутти і проявити себе, як дорослі вже особи. А відсутність одного (двох) з батьків передбачає підвищену особисту відповідальність, отже, і можливість реалізації себе на рівні дорослого [2]. Загальне економічне становище родини також покращується, на основі цього соціальний статус підлітка підноситься в порівнянні з ровесниками.

Все вище зазначене дає змогу дійти висновку, що на даний час функціонування інституту сім'ї зазнає впливу різних соціально-економічних факторів. Утворення дистантних сімей є саме наслідком несприятливої ситуації в державі, коли батьки не маючи вибору, покидають дітей вдома і прямують за кордон, щоб мати змогу гідно забезпечити свою сім'ю.

Тенденція збільшення кількості даних сімей, на жаль, вказує тільки на відсутність ефективної політики у сфері вирішення таких питань. Як результат, все більш гостро постає проблема становища дітей в дистантних сім'ях. Оскільки попри наявну значну кількість неблагополучних сімей в Україні, додаються ще й бездоглядні діти, які зростають саме в дистантних сім'ях. В свою чергу державна політика не має залишати поза увагою деформацію інституту сім'ї, адже абсолютно всі процеси сімейно-рольової структури позначаються на емоційному стані дитини, а діти – це наше з вами майбутнє.

Список використаних джерел

1. Ваврик А. Й. Соціальні та психологічні особливості життєдіяльності дітей із сімей трудових мігрантів / А. Й. Ваврик // Молодіжна політика : проблеми та перспективи : збірник наукових праць. 2010. №4 (14). С. 401 – 405.
2. Голова Н. Соціально-психологічна класифікація проблем дистантних сімей та їх вплив на особистість підлітка / Н. Голова // Молодь і ринок. 2017. № 2. С. 63 – 67.
3. Раєвська Я.М. Феномен дистантної сім'ї та її вплив на особистість підлітка. Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2011, Випуск 13. С. 280 – 281.

Балухтіна О. М.,

кандидат історичних наук, ст. викладач кафедри соціальної роботи та психології
Національний університет «Запорізька політехніка», (м. Запоріжжя, Україна)

Лебеденко В. В.,

студентка 3 курсу, спеціальність 231 «Соціальна робота»
Національний університет «Запорізька політехніка», (м. Запоріжжя, Україна)

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ

У сучасному суспільстві проблема суїциду серед підлітків з кожним днем набуває глобальності, адже саме в віці від 10 до 16 років дитина проходить статеве дозрівання та її психічний та психологічний стан стає більш вразливим, що впливає на сприйняття світу і повсякденних проблем.

За даними Єдиного державного реєстру досудових розслідувань, в Україні у 2017 р. вчинили самогубство 166 підлітків, у 2018 – 97, у 2019 – 111, а у 2020 р. – 123 дитини у віці 12–16 років. Порівняно з 2017 р. кількість смертей через самогубства зменшилась у 2018 та 2019 роках. Однак, з 2020 р. знов почала зростати, в лютому 2021 р. вже зафіксовано 21 новий випадок самогубств серед підлітків, і це надзвичайно багато, враховуючи, що рік тільки розпочався[1]. Разом з тим, соціально-психологічні дослідження доводять, що, майже 85% підлітків хоч раз у житті думали про самогубство. У 80 % випадків причиною суїциду серед підлітків виступають стосунки з близькими. За сімейними мотивами діти вдаються до суїциду в 46,9% випадків, через конфлікти з однолітками і через негаразди в коханні – в 13,6% випадків[2, с. 32].

Як свідчать статистичні дані, проблема є актуальною, особливо в наш час, коли населення країни, в тому числі підлітки, відчувають негативний тиск через економічну та соціальну напругу, вірусну хворобу COVID-19. У зв'язку з цим, підлітки відчувають депресію і самотність, яка ускладнюється ще й вимушеним дистанційним навчанням, а також неможливістю повернутися до звичного темпу життя та спілкування. Тому гострота проблеми суїцидів серед підлітків зумовлює батьків, лікарів, педагогів і соціальних працівників постійно стежити за незначними змінами в поведінці дітей.

Мета дослідження – визначити особливості роботи соціальних працівників щодо попередження та запобігання суїцидальних проявів серед підлітків.